

ОСОБЛИВОСТІ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ СТОРІН ТАЙВАНСЬКОЇ ПРОТОКИ В «НОВУ ЕПОХУ»

PECULIARITIES OF TAIWAN STRAIT UNIFICATION IN THE «NEW ERA»

Присяжнюк Ю.І.,

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Чередніченко А.Г.,

*аспірант кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Проаналізовано особливості возз'єднання сторін Тайванської протоки в «нову епоху». Зазначено про «Китайську мрію», невід'ємною частиною якої є Тайвань. Звернено увагу на часові рамки утворення Китайської Республіки та Китайської Народної Республіки. Зауважено, що Тайвань ніколи не перебував під владою КНР де-факто. Вказано на діаметрально протилежні погляди сторін на майбутнє. Описано причини, через які вони не можуть відмовитися від своїх позицій. Охарактеризовано поняття «Консенсус 1992 року» та «тайванський консенсус». Згадано про принцип «одна країна, дві системи» як фундаментальний у підході Китайської Народної Республіки до вирішення «тайванського питання». Звернено увагу на результати застосування принципу на прикладі Гонконгу, зокрема зазначено про «Революцію парасольок», протести у 2019-2020 роках та зміни до закону про національну безпеку Гонконгу в 2020 та 2024 роках. Розглянуто ймовірність возз'єднання мирним шляхом та з застосуванням сили. Вказано про відсутність офіційно оголошених термінів «возз'єднання» з Тайванем. Звернено увагу на використання офіційним Пекіном слова «возз'єднання» замість «об'єднання». Наголошено на можливості силового сценарію та бажанні кожної зі сторін бути готовою до цього. Охарактеризовано відносини між берегами протоки за часів перебування при владі Ма Їнцзю та Сі Цзіньпіна в Китайській Республіці та Китайській Народній Республіці відповідно. Звернено увагу на їхню зустріч 2015 року, яка відбулася між сторонами вперше з 1945 року. Також розглянуто другу зустріч 2024 року.

Підкреслено, що Тайвань є лідером з виробництва напівпровідників та чипів, а блокада чи повномасштабне вторгнення змінять ланцюги постачань, що матиме наслідки для всього світу. Зазначено про можливий рівень падіння світового валового внутрішнього продукту (ВВП).

Ключові слова: Тайвань, Китайська Республіка, Республіка Китай, Китайська Народна Республіка, возз'єднання, об'єднання, Тайванська протока.

The article analyzes the peculiarities of the reunification of both sides of the Taiwan Strait in the "new era". It is mentioned about the "Chinese Dream", which includes Taiwan as an integral part. Attention is drawn to the historical timeline of the formation of the Republic of China and the People's Republic of China. It is noted that Taiwan has never been under the de facto rule of the People's Republic of China. The diametrically opposed views of both parties on the future are highlighted, and the reasons why they cannot abandon their respective positions are described. The concepts of the "1992 Consensus" and the "Taiwan consensus" are characterized. The "one country, two systems" principle is mentioned as a fundamental approach of the People's Republic of China to resolving the "Taiwan question". Attention is drawn to the outcomes of this principle's implementation, using Hong Kong as an example. In particular, the "Umbrella Movement", the 2019-2020 protests, and the changes to Hong Kong national security law in 2020 and 2024 are mentioned. The possibility of both peaceful reunification and the use of force is explored. It is noted that no officially defined time frame for "reunification" with Taiwan exists. Attention is drawn to Beijing's use of the term "reunification" rather than "unification". The possibility of a military scenario and each party's desire to be prepared for it are emphasized. Relations between the sides of the strait during the leadership of Ma Ying-jeou in the Republic of China and Xi Jinping in the People's Republic of China are examined. Their 2015 meeting, the first between the two sides since 1945, is highlighted, along with a second one in 2024.

It is emphasized that Taiwan is a leader in semiconductor and chip production and that a blockade or full-scale invasion would disrupt global supply chains, impacting the entire world. It is noted that such a scenario could result in global gross domestic product (GDP) losses.

Key words: Taiwan, Republic of China, People's Republic of China, reunification, unification, Taiwan Strait.

Постановка проблеми. «Тайванське питання» залишається одним із найбільш складних геополітичних конфліктів сучасних міжнародних відносин. Китайська Народна Республіка вважає Тайвань своєю провінцією і виступає за мирне возз'єднання за принципом «одна країна, дві системи», та водночас не виключає застосування

сили в разі необхідності. Натомість Китайська Республіка або Республіка Китай (Тайвань), що має обмежене міжнародне визнання, не підтримує таку позицію, та вживає заходів для захисту власного суверенітету. Тема є актуальною з огляду на посилення риторики офіційного Пекіна про неминучість возз'єднання з островом з приходом

Сі Цзіньпіна до влади та збільшення ризиків переходу конфлікту з локального рівня на глобальний. У назві роботи використано словосполучення «нова епоха», під яким мається на увазі період перебування Сі Цзіньпіна при владі – з 2012 року. Хоча систематичне застосування «нової епохи» на офіційному рівні розпочалося з XIX з'їзду Комуністичної партії Китаю у 2017 році, термін заднім числом застосовувався Пекіном для характеристики періоду з 2012 року [1]. Аналіз особливостей возз'єднання двох берегів протоки є невід'ємною частиною дослідження «тайванського питання».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання об'єднання Тайваню з КНР різною мірою розглянуто у роботах як українських науковців (О. Теленко, Я. Завади та Г. Данчука, А. Грубінько та І. Федоріва та інших), так і закордонних (Р. Буша, Ї. Вонга, Цз. Юаня, Д. Ліна та інших).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте в українському науковому доробку питання особливостей возз'єднання сторін Тайванської протоки зазвичай розглядалося опосередковано, що зумовлює потребу його комплексного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідити та проаналізувати особливості возз'єднання сторін Тайванської протоки. Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- 1) визначити позиції Китайської Народної Республіки та Китайської Республіки щодо возз'єднання сторін Тайванської протоки;
- 2) виявити різницю між застосуванням формулювань «возз'єднання» та «об'єднання»;
- 3) охарактеризувати погляди сторін на «Консенсус 1992 року»;
- 4) розглянути можливі сценарії возз'єднання.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Тайванське питання» виникло в 1949 році внаслідок громадянської війни в Китаї (1927-1949). Майже весь період боротьби між Комуністичною партією Китаю та Націоналістичною партією Китаю (Гоміндан) острів перебував під владою Японської імперії (1895-1945). Тайвань возз'єднався з Китайською Республікою у 1945 році. У 1949 році, після того як Мао Цзедун отримав контроль над материковим Китаєм, Чан Кайші разом з урядом переїхали на Тайвань. Того ж року комуністи проголосили створення Китайської Народної Республіки (КНР). Відтоді кожна зі сторін вважає себе єдиним законним урядом усього Китаю. Китайська Республіка має обмежене визнання на міжнародній арені. Кількість держав, що встановили з нею дипломатичні відносини, значно зменшилася. Наприклад, у 2016 році вона сягала 23-х, у той час як у 2024 вже 11.

Влада Китайської Народної Республіки постійно наголошує, що возз'єднання двох сторін Тайванської протоки неминуче. Як вказує Ї. Вонг

(Y. Wong), об'єднання Китаю є «одним з компонентів «Китайської мрії», про який часто говорив Сі Цзіньпін з того часу, як став Генеральним секретарем у 2012 році» [2, с. 102]. Цз. Юань (J. Yuan) зазначає, що «возз'єднання Тайваню представлено як реалізація кінцевої мети Китайської мрії» [3, с. 81].

Важливим фактом є те, що КНР була утворена в 1949 році, тоді як Китайська Республіка (або Республіка Китай) вже існувала з 1911 року. Відтак КНР ніколи не здійснювала владу над Тайванем де-факто. Однак офіційний Пекін використовує слово «возз'єднання» замість «об'єднання». Остання і єдина за понад 2 останніх десятиліття «Біла книга» – «Тайванське питання та возз'єднання Китаю в нову епоху» – містить слово «возз'єднання» в різних формах понад 100 разів, тоді як «об'єднання» – лише 6 [4]. Символічним є те, що документ був оприлюднений 10 серпня 2022 року – через тиждень після того як Ненсі Пелосі з членами Демократичної партії США відвідали острів. Варто зауважити, що КНР та США звинувачували один одного у провокуванні кризи в Тайванській протоці [5, с. 119]. Таким чином, можна виокремити першу особливість – Тайвань не був частиною КНР, а тому використання словосполучення «возз'єднання з Китаєм» замість «об'єднання з Китаєм» зміщує акценти в бік нівелювання цього факту.

Об'єднання сторін Тайванської протоки може бути досягнуто мирним шляхом або силою. Якщо перший варіант є найбільш бажаним для офіційного Пекіна, то другий теж не виключається. Д. Лін (D. Lin) звертає увагу на твердження КНР щодо неможливості відмовитися «від сили, тому що в іншому випадку мирне об'єднання стане неможливим» [6, с. 1112]. Наприклад, Тайбей не зможе відкинути ідею офіційного проголошення незалежності через страх втратити важелі стримування КНР. Так само Пекін не може відкинути застосування сили, оскільки це є запобіжником від офіційного проголошення Тайванем незалежності [6, с. 1113]. Отже, друга особливість – сторони не можуть відмовитися від своїх позицій, оскільки в такому разі це призведе до відсутності фактору стримування.

Офіційний Вашингтон дотримується політики «стратегічної невизначеності» і конкретно не зазначає про заходи, які вживатимуться в разі нападу КНР на Тайвань. Президент США Джозеф Байден у червні 2024 року в інтерв'ю «Тайм» (Time) сказав, що «не виключає застосування військової сили США. Існує різниця між розгортанням наземних сил, військово-повітряних сил, військово-морських сил тощо» [7].

КНР вважає принцип «одна країна, дві системи» основоположним у питанні мирного возз'єднання з Тайванем. З. Бжезінський (Z. Brzez-

inski) зазначав, що «якщо поглинення Китаєм Гонконгу не стане репресивним, формула Дена для Тайваню “одна країна, дві системи” зможе бути замінена формулою “одна країна, кілька систем”» [8, с. 220]. Проте втілення принципу на прикладі Гонконгу, зокрема «Революція парасольок», протести в 2019-2020 роках, жорсткі зміни до закону про національну безпеку Гонконгу в 2020 та 2024 роках, відповідно до яких значно розширено кваліфікацію державної зради (включаючи несанкціоновані мітинги), а покарання може передбачати довічне ув'язнення, збільшують скептицизм у Тайвані [9].

У 2019 році чинний на той час президент Китайської Республіки Цай Інвень заявила, що «переважна більшість тайванців також рішуче виступає проти “однієї країни, двох систем”, і ця опозиція також є “тайванським консенсусом”» [10]. Використання «тайванським консенсусом» є противагою «Консенсусу 1992 року», який офіційний Пекін використовує як один з аргументів для мирного возз'єднання. КНР трактує «Консенсус 1992 року» як втілення принципу «єдиного Китаю», з яким сторони Тайванської протоки погодилися у 1992 році [4, с. 9]. Третя особливість – це діаметрально протилежні погляди берів Тайванської протоки на питання об'єднання.

За часів адміністрації Ма Їнцзю (2008-2016), сторони розглядали «Консенсус 1992 року» як політичну основу для розбудови відносин, хоча і з різними інтерпретаціями. Пекін трактував консенсус виключно як згоду сторін з існуванням «єдиного Китаю», у той час як Тайбей акцентував увагу на різних інтерпретаціях сторін: для Гоміндану «єдиний Китай» – це Китайська Республіка, а для Комуністичної партії Китаю – це Китайська Народна Республіка. Важливою особливістю було те, що сторони Тайванської протоки публічно не критикували позиції одна одної [11, с. 284].

Окрім того, у 2015 році між Ма Їнцзю та Сі Цзіньпіном була проведена перша з 1945 року зустріч лідерів обох сторін протоки. Минулого разу вона відбулася між очільниками Гоміндану та КПК – Мао Цзедуном та Чан Кайші. У своїх словах Сі Цзіньпін зазначав, що обидві сторони Тайванської протоки – це «одна велика щаслива родина, і розбіжності минулого не заперечують цього факту» [12].

Вдруге Ма Їнцзю, проте вже не в статусі президента, зустрівся з главою КНР у квітні 2024 року. Сі Цзіньпін цього разу також використовував слова про родину та заявляв, що «зовнішнє втручання не може зупинити історичну тенденцію возз'єднання країни та родини». Важливою особливістю є те, що лідер КНР вживав звертання «містер Ма Їнцзю», уникаючи посилань на посаду, яку той обіймав. Ма Їнцзю, навпаки, називав Сі Цзіньпіна «Генеральним секретарем» [13].

Таким чином, КНР розглядає Гоміндан як партію, з якою можна вести діалог. Натомість Демократичну прогресивну партію в офіційному Пекіні вважають сепаратистською та такою, що «подвоїла свої зусилля з розділення країни» [4, с. 2].

Ще однією особливістю возз'єднання сторін Тайванської протоки є економічний вимір. Контроль КНР над Тайванем, а відповідно і виробництвом абсолютно більшої частини напівпровідників та чипів від загальної кількості поставити під загрозу безпеку не лише в регіоні, але і в усьому світі. Так само блокада Тайваню або навіть повномасштабна війна змінять ланцюги постачання чипів, що вплине на світовий валовий внутрішній продукт (ВВП). Наприклад, якщо в результаті економічної кризи, поштовхом до якої була коронавірусна пандемія, світовий ВВП зменшився на 5,9%, то збитки від вторгнення КНР на Тайвань можуть призвести до падіння цього показника вже на 10% [14].

Часовий вимір є також особливістю в питанні об'єднання, оскільки Китайська Народна Республіка не зазначає про конкретні терміни для «возз'єднання» з Тайванем, аби не обмежувати себе в часі та діях.

Під час розгляду питання возз'єднання сторін Тайванської протоки варто взяти до уваги опитування Центру стратегічних і міжнародних досліджень (Center for Strategic and International Studies), проведене спільно з тайванським Інститутом досліджень національної оборони та безпеки (Institute for National Defense and Security Research) у 2023 році за участі американських та тайванських експертів. Автори розглядають три основні можливі варіанти силового розвитку ситуації – «карантин», блокада та вторгнення на Тайвань.

Абсолютна більшість експертів (90% американських та 62% тайванських) погодилася з тим, що офіційний Пекін має ресурси для запровадження морського «карантину», який передбачатиме перевірку морських суден у Тайванській протоці. Експерти (80% американських та 60% тайванських) також вважають, що КНР має сили і для блокади Тайваню. Значно скептичніше ставляться до можливостей КНР для десантного вторгнення на Тайвань – 27% американських та 17% тайванських експертів погодилися з реальністю втілення таких намірів [15, с. 5-6; 15, с. 32].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, у статті досліджено особливості возз'єднання сторін Тайванської протоки, яке може відбутися мирним шляхом або з використанням сили. КНР розглядає принцип «одна країна, дві системи» як основу для мирного об'єднання з Тайванем, проте останній не поспішає погоджуватися з цим. Результати реалізації принципу на прикладі Гонконгу значно зменшу-

ють шанси на досягнення спільного знаменника в цьому питанні. Демократична прогресивна партія відкидає існування «Консенсусу 1992 року» та просуває свій порядок денний, який полягає в недопущенні порушень суверенітету Тайваню.

Застосування формулювання «возз'єднання з КНР» замість «об'єднання з КНР» підштовхує до думки, що Тайвань був частиною Китайської Народної Республіки, хоча насправді остання ніколи не мала контролю над ним.

Силовий варіант розвитку подій є цілком можливим, і кожна зі сторін Тайванської протоки хоче

бути готовою до нього. Він може проявлятися як у так званих «карантинних заходах», так і в десантному вторгненні. Безумовно, застосування сили призведе до економічних збитків не лише для Східної Азії, зокрема самої КНР, але і для всього світу. Проте це лише збільшує ціну використання сили та спонукає до більш ретельного аналізу дій, але аж ніяк не змушує офіційний Пекін відмовитися від своїх намірів возз'єднатися з островом.

Загалом отримані висновки можуть слугувати основою для більш детального аналізу теми в майбутніх дослідженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Jones H. Forging the 'New Era': The Temporal Politics of Xi Jinping. *The Diplomat*. URL: <https://thediplomat.com/2022/09/forging-the-new-era-the-temporal-politics-of-xi-jinping/>.
2. Wong Y. C. Independence or Reunification? The Evolving PRC–Taiwan Relations. *TaiTech Journal of European Studies*. 2019. Vol. 9, no. 2. P. 98–122. URL: <https://doi.org/10.1515/bjes-2019-0016>.
3. Yuan J. The United States and stability in the Taiwan Strait. *Bulletin of the Atomic Scientists*. 2023. No. 79. P. 80–86. URL: <https://doi.org/10.1080/00963402.2023.2178176>.
4. China releases white paper on Taiwan question, reunification in new era. *The State Council of the People's Republic of China*. URL: https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202208/10/content_WS62f34f46c6d02e533532f0ac.html.
5. Завада Я., Данчук Г. Особливе становище Тайваню на міжнародній арені та його роль у протистоянні США та Китаю. *Політикус*. 2022. № 5. С. 116–121. URL: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-5.17>.
6. Lin, D. «One China» and the Cross-Taiwan Strait commitment problem. *The China Quarterly*, 2022, 252, 1094–1116. URL: <https://doi.org/10.1017/s0305741022001369>.
7. Read the Full Transcript of Joe Biden's Interview With TIME. *Time*. URL: <https://time.com/6984968/joe-biden-transcript-2024-interview/>.
8. Бжезінський З. Велика шахівниця. Львів - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2000. 236 с.
9. Ng K. HK security law is final nail in coffin, say critics. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-68613249>.
10. President Tsai issues statement on China's President Xi's "Message to Compatriots in Taiwan". *Office of the President, ROC (Taiwan)*. URL: <https://english.president.gov.tw/News/5621>.
11. China-US Competition / ed. by S. A. Grano, D. W. F. Huang. Cham : Springer International Publishing, 2023. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-15389-1>.
12. Bush R. C. What the historic Ma-Xi meeting could mean for cross-Strait relations. *Brookings Institution*. URL: <https://www.brookings.edu/articles/what-the-historic-ma-xi-meeting-could-mean-for-cross-strait-relations>.
13. China's Xi says nobody can stop 'family reunion' with Taiwan. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/chinese-president-xi-meets-former-taiwan-president-ma-beijing-2024-04-10/>.
14. Xi, Biden and the \$10 Trillion Cost of War Over Taiwan / J. Welch et al. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/features/2024-01-09/if-china-invades-taiwan-it-would-cost-world-economy-10-trillion>.
15. Surveying the Experts - U.S. and Taiwan Views on China's Approach to Taiwan in 2024 and Beyond / B. Lin et al. CSIS China Power Project, 2024. 46 p. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2024-01/240122_Lin_Surveying_Experts.pdf?VersionId=pJzrvRFBnaGyDta3wrU9nXIDpj1Gdk5j.